

Hvat gera vit við tað, sum vit finga ov nógv fyri bankan?

KJARTAN KRISTIANSEN

Í kjalarvørrinum av fyrstu söluni av partabrøvum í Føroya Banka hevur rok tikið seg upp um, at partabrøvini eru seld ov bíliga.

Hetta er burturvið, tí satt at siga hevur tað almenna fingið ov nógv fyri partabrøvini. Nú 6 mió. partabrøv eru seld, er staðfesti meirprísurin í hvussu so er 75 mió. kr., v.ø.o. hevur tað almenna fingið 75 mió. kr. meira enn tað etiskt hevur rætt til.

Tað er tí upp á sítt pláss at spyrja, hvat tað almenna ger við henda eyka vinning, sum tað við síni monopolstöðu hevur okrað seg til.

Kann tað almenna okra?

Føroyska samfelagið fekk ein álvarsligan hvøkk av kreppuni. Fyri tey flestu var hesin hvøkkur mennandi hóast alt, men tíverri vóru nøkur, sum ikki komu væl burtur úr. Tey mistu hús og heim, rýmdu av landinum og mong teirra koma ongantíð aftur til Føroya. Her mistu tey alt og komu í óbótaliga skuld – í álit á samfelag og myndugleikar.

Landið tók bankan á seg, ikki fyri skattgjaldaran, men tí at tað tordi ikki annað, sum stóðan var.

Onki var meira náttúrligt hjá tí almenna enn at sleppa sær av við bankan, so títt og knapt hetta var møgult. Tað var tað fyri

langari tíð síðan.

Spurningurin er so, hvønn prís tað almenna kann loyva sær at krevja.

Uppgávan hjá tí almenna er **ikki** at reka virksemi við vinningi fyri eyga. Uppgávan er at loysa felags áhugamál, sum ikki kunnu verða loyst av tí privata, annaðhvørt tí vóran ella tænastan ikki kann verða seld (løgregla og verja t. d.), ella tí at veitingin hevur so stóran týðning fyri alt samfelagið og eigur at koma øllum í samfelagnum til góðar (vatnveiting, elveiting, kloakkskipan, telefonveiting o.t.), og tí verður loyst sum eitt felags samfelagsligt átak.

Kann eitt alment virksemi verða rikið betri og virknari í privatari kapping, eigur tað at verða einskilt. Verður tað ikki tað, oyðsla vit við skattaborgarans peningi, og borgarin má rinda meira enn neyðugt fyri vøruna ella tænastuna.

Uppgávan hjá tí almenna er **heldur ikki** at selja felags ognirnar hjá borgarunum við vinningi. Tað hevði merkt tað sama sum, at kommunur kunnu spekulera, og at vit taka undir við tí “aktiva figgjarpolitikki” ið partvíst førði landið á húsagang í áttati/níti árunum.

Afturat hesum kemur etiski spurningurin: um felagsskapurin kann selja felagsognina til nøkur fá til hægri prís, enn ognin er fingin fyri. Hetta hevði svarað til, at kommunur ognartóku jørð til grundstykki og so seldu nøkrum fáum hesi grundstykki við góðum vinningi. Tey, sum ikki komu upp í part at fáa

grundstykki, verða jú ikki betri fyri.

Rætti prísurin fyri bankan

Rætti prísurin fyri bankan kann í mesta lagi vera **1.764.000 kr.**

Upprunaliga setti landið (Figgingargrunnurin) 2,685 mia. kr. í bankan, men hevur síðan fingið útlutað 921 mió., so netto hevur landskassin sett 1,764 mia. kr. í. (Tá er sæð burtur frá tí stóra vinningsbýti, ið bankin hevur goldið landskassanum umframt stór skattagjöld, men hetta kann kanska sigast at hava verið við til at figgja part av givnum skattalættum. Tá er eisini sæð burtur frá endurgjaldinum í sambandi við bankamálið, ið kanska var fyri annan tort og sviða.)

Men tað eru hesar 1,764 mia., ið tey 10 mió. partabrøvini kunnu verða seld fyri. Hetta svarar rættiliga væl til miðal av lægsta (162) og hægsta (189) kurs, ið partabrøvini vórðu útbjóðað til.

Løgtingið valdi at selja 6 mió. partabrøv fyri henda meðalkurs uppá 176, men útbjóðingarhátturin hevur gjørt, at higartil hevur landið fingið 75 mió. kr. meira inn enn ætlað. Trúliga varð ikki væntað, at vanligi føroyingurin fór at keypa partabrøv í stórum, og tí varð so lítið ætlað honum.

Higartil kunnu vit sostatt staðfesta, at tað almenna hevur ikki roynt at okra sær eyka vinning av sölum av almennari ogn. Valdi leisturin at selja gjørdi, at landið hevur fingið eitt sindur ov nógv inn, men tað kundi sjálvsagt verið

minni, før maður ikki av húsi at fáa sær partabræv, áðrenn útselt var – nakað sum tá verkfall hóttir.

Hvat skal gerast við eyka sölupeningin?

Tað er rímuliga einfalt at taka støðu til, hvat tær 1.764.000 kr. skulu brúkast til, t.e. hvar tær skulu fara.

Var yvirtøkan av bankanum ein uppgáva, sum bert tað almenna kundi loysa, og er henda uppgáva loyst, eigur peningurin at verða nýttur til annað alment felagsligt átak, ið kemur øllum borgarum til góðar. Tað kann vera at gera flogvallarlíkindini í Føroyum altjóða kappingarfør, og kanska eitt sindur afturat, ella tað kann vera at leggja 10 Gigabyte fípurkaðal inn í hvørt hús í Føroyum. Á sama hátt sum við SEV og Telefonverkinum, eru hetta stórar íløgur, ið felagsgagnligt koma øllum samfelagnum til góðar. Samstundis eru slíkar íløgur neyðugar í okkara alheimsgjørd. (At leggja henda pening í ein búskapargrunn er í roynd og veru tað minst gagnliga fyri samfelagið og er ein háð ímóti Føroya fólki. Ongin framburður liggur í niðurgrivnum pengum. Ella sum danir siga, den, der gemmer til natten, gemmer til katten.)

Vit eiga at fegnast um, at Føroya Banki nú er vorðin einskildur og kann mennast og vaksa í altjóða kapping. Heldur enn at steðga við einskiljingunum eigur enn størri ferð at verða sett á aðrar einskiljingar, ið liggja á láni.

Skal Løgtingið partú brúka kreftir upp á hesa söluna, sum nú er farin

fram, hevði tað sømt seg betur at hugt eftir, um tað ber til at brúka eyka sölupeningin til at endurrinda teimum, sum veruliga komu illa fyri, okkurt av teirra tapum.

Eftir at danska figgjar-eftirlitið hevði dømt øll føroysk virði niður í sand og øsku, kendu føroyskir myndugleikar seg kroystar at yvirtaka Bankan og seta tann pening í, sum tørvaði eftir virðismetingini hjá figgjareftirlitinum.

Hús á bygd áttu eftir hesari meting ikki at verða sett í hægri virði (prís) enn 300.000 og í Havn ikki hægri enn 500.000 kr. At tey – bygd fyri 1,2 mió. kr. og meira – stóðu sum trygd fyri lánum upp á 7-800 tús. kr., minkaði so nógv um aktivini í bankanum, at hann – á pappírinum í hvussu so er – var insolventur.

Ræðumyndirnar um, hvat fór at henda, um Bankin bara var lýstur konkurs, gjørdur, at Bankin varð yvirtikin og ikki fekk somu lagnu sum Fossbankin.

Tað vísti seg, at nakað nógv var gjørt av við niðurskrivingunum av virðinum í føroyska samfelagnum, og landið fekk rættiliga skjótt síni innskot væl og virðiliga aftur.

Men at fáa bankan einskildan, t.e. at fáa hann aftur til fólkið, hevur víst seg at verið ein tungur burður.

Ikki fyrr enn á ólavsøku 2000 var politiska skipanin komin so langt, at lögmaður helt seg til at boða frá, at landsstýrið fór at seta kanning í verk at fyrirreka møguliga einskiljing av almennum fyrirøkum.

Einskiljingarálitid kom

árið eftir, men ikki fyrr enn nú er bankin einskildur eftir leisti, sum Løgtingið hevur samtykt, men nú illa vil kennast við.

Tað tyktist alt umráðandi at bíða við einskiljingini, til vit høvdu fingið ein virðisbrævamarknað, sjálvt um hetta bara seinkaði einskiljingini. Uppskot vóru annars um at bjóða øllum føroyingum helvtina av partapeninginum til keyps fyri helvtar prís, og núsitandi lögmaður skeyt fyri nøkrum árum síðan upp at geva øllum føroyingum part av partapeninginum – fyri onki hugsu eg. Hann fekk ikki undirtøku tá, og nú er sjálvsagt ov seint.

Tungi og drúgvu vegurin skuldi partú veljast, og nógv kjak hevur nú staðist av, um skattgjaldarin nú fekk nógv nógv burtur úr söluni.

Ongan undirsjóartunnal til Sandoyinna, Magni?

EYÐUN VIDERØ

Politikarar gera ein vørr av og á fyrri at gera seg sjónligar, og fyrri at látast klókir.

Øll eru vit greið yvir, at figgjarligt fyrilit eigur at verða víst frá politikarum, tí teir umsita okkara

pengar, og við tí fylgir ábyrgd.

Nýggi figgjarmálaráðharrin Magni Laksafoss sigur okkum í tíðindasendingini í útvarpinum 27. juni, at undirsjóartunnal til Sandoyinna eigur at bíða til einaferð, tá figgjarligu tíðirnar verða verri?, meðan vit í dag eiga at nýta góðu figgjarstöðuna til sosialar ábøtur!

Øll skilja, at sosialar ábøturnar altíð eru neyðugt at bøta um, men tað má

roknast fyri sokallað "oppertunt"- løtuvinningskent- tá framstandandi politikari trýnur fram, og setir kostnaðin og týðningin av einum undirsjóartunnli til Sandoyinna, sum figgjarlig forðan fyri neyðugum ábótum á sosialu viðurskifti landsins. Sama vísti annar sambandsmaður/javnaðarmaður Heðin Mortensen á.

Vit í Sandoyinni og við framtíðini fyri ferðasam-

bandinum til Suðuroyina kunnu als ikki vera við til at viðgera tunnalin á tilíku grundarlagi.

Undirsjóartunnalin er stutt sagt ein fortreyt fyri framhaldandi lívsmøguleikum í Sandoyinni, og í framhaldi harav tað sama fyri Suðuroyina.

Ein politikkari við ábyrgd fyri samfelagnum hevur skildu at taka hetta øki við sum ein part av føroyum, og tí eigur raðfestingin av samferðslu-

ilögum ikki at verða tengd at øðrum málsøkjum í landinum, tí við minni ella ongum fólki og virksemi í Sandoyinni og Suðuroynni gerst landi fátækari til umsiting av føroyum bæði samferðsluliga og sosialt!